

DEŠIMTAS DAINYNO TOMAS

GIEDRIUS DRINGELIS

Dešimtajame „Lietuvių liaudies dainyno“ tome skaitytojams pateikiamos jaunimo ir meilės dainos. Šį tomą parengė Nijolė Laurinkienė, dainų melodijas – Živilė Ramoškaitė. Tome įdėtos 509 dainos (291 – su melodijomis), atrinktos iš maždaug devynių tūkstančių tekstų ir atstovaujantios maždaug 1400 melodijų. Tomo įvade N. Laurinkienė apžvelgia jaunimo ir meilės dainas, jų variantų ir tipų gausą (maždaug 32000). Pažymima, kad meilės ir jaunimo santykių motyvai dainose išplitę, aptinkami ir seniausiuose dainojamosios tautosakos kloduose – darbo, kalendorinėse ir vestutinėse dainose. Tome sudėtos dainos yra nevienodos kilmės ir senumo, nes šios tematikos kūriniai gyvavo daug atviresnėje meninėje erdvėje negu, sakysim, kalendorinės dainos. Aktyvus šios tematikos kūrinių gausėjimas naujesniais laikais smarkiai pakeitė jų visumos vaizdą. Šios tematikos raida atskleidžiama, pradedant mitologinės pasaulėjautos nulemtos kūrybos ir baigiant (riba nustatyta kataloge) sumenkėjusiomis, transformuotos pasaulėjautos dainomis. Jas lygindami, galime išvysti meninio vaizdo, tematikos, žodyno kitimą, mitologinių paralelizmų lygmens transformaciją į paprastesnį buitinių ir jausminių lygmenį. Vis dėlto dauguma dainų atspindi tradicinį, senojo lietuviško kaimo jaunimo gyvenimą kaip nepažeistą visumą. Parengėjai teko nelengvas uždavinys, ir jai pavyko suderinti skirtingų epochų kūrinius, atrinkti, kas vertingiausia. Jaunimo santykių raida dar kataloge (Lietuvių liaudies dainų katalogas. – V., 1986. – T. VI.) buvo padalyta į svarbesnius skirsnius, kuriais remiamasi ir dešimtajame tome. Šie santykiai, paralelūs įtampos ir jausmų deriniai parodomi einant nuo vienos teminės grandies prie kitos: pažintis, kalbinimas ir t. t. Kiekvienas tolesnis skyrius atskleidžia naujus akcentus, simbolius, ženklus ir jų regionines ypatybes. Be paplitusių simbolių – rūtos, žirgo, kiekviena dainų grupė turi savo ypatumą. Skyriuje „Gera augti pas motinėlę“ skaidriai, šviesiai nusakomi tėvų namai, darželis, sodas, dienos be rūpesčių: „Linksmi uliavoju Kaip giriaj gegiutė. Kaip lakštingalėla po gojų, Panystės stoni vaikščiojau“ (10). Pabrėžiamas gegutės, kaip neturinčios vaikų auginimo rūpesčių, laisvos, linksmos paukštės, simbolis turi visiškai priešingą prasmę nei našlaičių, mergvakario ir kitose dainose. Tėvų namus dažnai simbolizuoja sodas, medžiai: „Užtai aš kukuuju, kad turiu sodelį, Užtai aš dainuoju, Kad turiu balselį“ (45). Kai

kuriuose variantuose vaizdas kuriamas panašiai kaip kalendorinėse dainose: „Pūtė vėjelis / Per dunojėlį Ir per tėvulio / Čystų laukelį. / Tėvulio lauki, / Tėvulio čystam, / Tenai augo / Žalias ievaras. // Po tuoj jievaru, /Po tuoj žaliuoju / Stovi seselės, / Žodelį kalba“ (44), „Oi, ant marių, ant kranto žalia liepa stovėjo“ (324). Daug dainų prasideda kreipiniu į augalus: oi tu eglele, oi tu pinavija, tu grūšele, tu vyšnele ir kt. Darželis, rūtos – pagrindiniai simboliai, paryškinantys idealizuotą mergelės vaizdą, visuomet jį paraleliai atspindintys. Tolesniuose skyriuose svarbius rūtų, darželio simbolius papildoma darželio saugojimo, aptvėrimo motyvai, tai tarsi riba, ties kuria bendrauja abu jaunuoliai. Jų santykiai taip pat turi savo simbolikos ypatybių. Susitinkama prie vandens, bernelis eina per „žalį sodelį“, nukrečia rasą, paraleliai – mergelė pina vainiką, skina gėles, puošiasi: „Bijūnėlį lenktau, šaltų rasų brauktau, Bijūnėlio šaltu rasu Sau veidelį praustau“ (164). Bernelio vaizdas nėra toks idealizuotas, jo šaunumą dažniau atspindi žirgas. Parengėja įvade pastebi, kad dažniausiai meilė rodoma ne tiesiogiai, simboliais, kurie taip pat gali būti jungiami į ištisuotą simbolinę prasmę turinčius ženklų kompleksus: bernelis patenka į sodą, darželį, nukrečia rasą: „Vaikštinėja bernuželis Po rūtų darželį. – Atsiverki, paniulaite, Bent per pusė lango“ (407), „In broliario – kepurė, In kepurės – kvietkelė, In kepurės – kvietkelė, In kvietkelės – raselė, In kvietkelės – raselė, Ston prieg šoni panelė“ (464). Baigiantis nerūpestingoms jaunystės dienoms, atsisveikinama ir su tų dienų simboliais: „Man darželis laikinai, O bernelis amžinai“ (471). Šviesūs jaunystės pasaulio vaizdai dar jaukesni negu bauginanti, nežinoma ateitis, vargai ir darbai, senatvė. Tome pateiktos dainos turbūt turės daugiausia džiaugsmingų vaizdų, vilčių ir svajonių, ko daug mažiau kitoje liaudies poezijoje. Taip pat daug aiškiau suvokiame, kokios sąsajos driekiasi į kitus dainuojamosios kūrybos plotus. Šių dainų atgarsiai, ženkliai kaip jaunystės, praeities simboliai reminiscenciškai atgyja, yra naudojami ir daugelyje kitos funkcinės paskirties dainų – vestuvinėse, darbo ir kt. Prisimenamos būtent kalbinimo, švelnių jaunystės žodžių akimirkos, tai tarsi šerdis, prie kurios šliejasi ir nuo kurios rutuliojasi daug kitų dainų, vaizdo ir prasmės struktūrų. Kiti dainyno knygų tomai irgi padeda suvokti, kokie jaunimo ir meilės dainų epizodai yra svarbiausi, o simboliai – talpiausi. Dažnai jie tampa ir atskaitos tašku, lakonišku ženklu, galime stebėti, kaip jie plėtojami kitose tematinėse dainų grupėse. Šiame tome jie dar be didesnių filosofinių apibendrinimų, retai parodomas ateities vizijų žlugimas, dar daug vilties.

Knygoje atskleistas įvairių regionų savitumas ir būdingiausi variantų įvairovės pavyzdžiai. Manau, kad tinkamai įvertinti medžiagą ir kruopštų parengėjų triūsą bus galima tik paskelbus ir naujesnę jaunimo meilės dainų medžiagą. Tada dar išaugs šio tomo svarba.

THE Xth VOLUME OF "THE BOOK OF FOLK SONGS"

GIEDRIUS DRINGELIS

Summary

Reviewed is the Xth volume of „The Book of Folk Songs“, i. e. „Wedding Songs“ Book 5.